

Azerbaycan, Anadoluyu Besleyen Bir Damardır

Yazar: Gülara Yenisey

Türkiye ile Azerbaycan arasında özel bir ilişki vardır. Kardeşlik bağlarından gelen özel bir ilişki. Her türlü yakınlık, benzerlik ve ortak özelliklerin getirdiği doğmalık duygusu bu. Sadece kan bağları değil bu yakınlığı doğuran, yüzyıllardan günümüze dek devam eden gönül bağlarıdır asıl Anadolu ile Azerbaycan'ı bir birine sıkıca bağlayan. İşte bu gönül bağıdır **Tebrizli Şems'le Mevlana'yı Konya'da buluşturup** bir birine bağlayan. Şems'in Azerbaycan'dan getirdiği yeni esintiler Anadolu'yu besledi, semazen geleneği, yeni tasavvuf anlayışı ile Mevlevi kültürünün oluşumuna katkı yaptı, destekledi. Yine **Azerbaycan'dan Anadolu'ya gelen Ahi Evran** Anadolu'da Türklerin iktisadi örgütlenmesinin temeli olan Ahilik sistemini kurarak daha sonra kurulacak olan Osmanlı devletinin iktisadi ve sosyo-kültürel alt yapısını hazırlamış oldu. Böylece, bütün Anadolu, ardından İstanbul'da kurulan Lonca sistemi ile iktisadi güç Türklerin eline geçti, iktisadi güç ise bir süre sonra siyasi gücü doğurdu. Aynı şekilde, Bakü'deki büyük eren - **Seyid Yahya Baküvi'nin öğretileri ile yetişen Sünbül Efendi, Merkez Efendi vb. müritlerinin** gayretleri ile Müslüman cemaatlerden oluşan adalar, Hıristiyan İstanbul'unu içten içe fethetmeğe başlamıştı. Bütününü Anadolu'nun ve özellikle de İstanbul'un Türkleşmesi ve İslamlaşmasında yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere ister iktisadi örgütlenme, isterse de sosyal yapılanma bakımından Azerbaycan'ın manevi rolü ve desteği hayati öneme sahiptir. Azerbaycan'dan gelen yeni esintiler yalnızca tasavvuf ve iktisadi alanla sınırlı kalmadı. Kardeş diyarından gelen çok değerli kültür elçileri Anadolu'nun sanatına, edebiyatına, müziğine büyük katkılar sağladılar. İstanbul'da, Bursa'da vb. şehirlerde ünlü camilerin yapımında çalışmış Hacı Eyvaz Ağa, Mehmet Ağa gibi ünlü Tebrizli mimarların yanı sıra Osmanlı Tasvir Sanatları, Tezhip geleneğinin oluşumunda büyük katkıları olmuş Tebriz Minyatür Mektebinin ünlü üstatları Usta Behzat, Şah Kasım, Arif Fethullah Çelebi ve onlarca başka Azerbaycanlı üstatların adını zikredebiliriz. Müzik alanında dev bir çağlayan gibi coşarak hem Azerbaycan'ı, hem de Anadolu'yu besleyen, **şahlandıran Abdülkadir Meragayi, genel olarak Türk musikisine** yapmış olduğu eşsiz katkılarıyla dikkat çekmektedir. Meragayi, Azerbaycan'ın Marağa şehrinde doğup büyümüştür. Osmanlı'da sanat musikisinin gelişimi onun adıyla bağlıdır. Aynı şekilde **büyük Nizami Gencevi, Osmanlı Divan edebiyatının esin kaynağı olmuştur.** Azerbaycan'ın Gence şehrinde yaşayıp ölmüş olan bu Genceli İlyas'ın ünlü "Hamse"si içindeki öyküleri, kahramanları, edebi üslubuyla uzun süre Osmanlı şairleri üzerindeki etkisini korumayı başarmıştır. Azerbaycan dev bir ırmak misali Anadolu'yu beslemeye devam etmiş, manevi köprüleri ve gönül bağları ile bu kardeş ülkeye sınımsız bağlı olmuştur. Bu bağlar, Türkiye Cumhuriyetinin kuramsal temelini oluşturulması ve fiili gerçekleştirilmesi aşamalarında da kendini göstermiştir. Ali bey Hüseyinzade, Ahmet Ağaoğlu vb. Azerbaycanlı düşünür ve aydınların cumhuriyetin kuruluşunda büyük düşünsel katkıları olmuştur.

Türkiye ve Azerbaycan özel bağları ve özel ilişkileri ile gerçekten de "tek millet, iki devlet" anlayışıyla bir birine bağlı iki ülkedir. Türkiye'nin bittiği yerde Azerbaycan, Azerbaycan'ın bittiği yerde Türkiye başlıyor. Bunlar yürekten ve gönülden biri birine bağlı iki toplum. **Fakat birileri bu özel ilişki ve bağlılıktan rahatsız olmuşa benziyor.** Uzunca bir süredir bu "özel ilişki" şeklinin **değiştirilerek "sıradan ilişki"ye** dönüştürülmesi yönünde tekrarlanan beyanları, talepleri sonunda dikkate alındı ve ilişkilerin "sıradanlaşması" için bazı adımlar atıldı. Son dönemde iki toplum arasında bir soğukluk yaşandığı bir gerçek. Ancak kısa zamanda bu ilişkilerin yeniden düzeleceği, eski sıcaklığına kavuşacağı da kesin. Nasıl ki gönül candan kopamaz, et tırnaktan ayrılamaz, aynı şekilde Türkiye Azerbaycan'dan ayrılamaz, Azerbaycan Türkiye'den kopamaz.